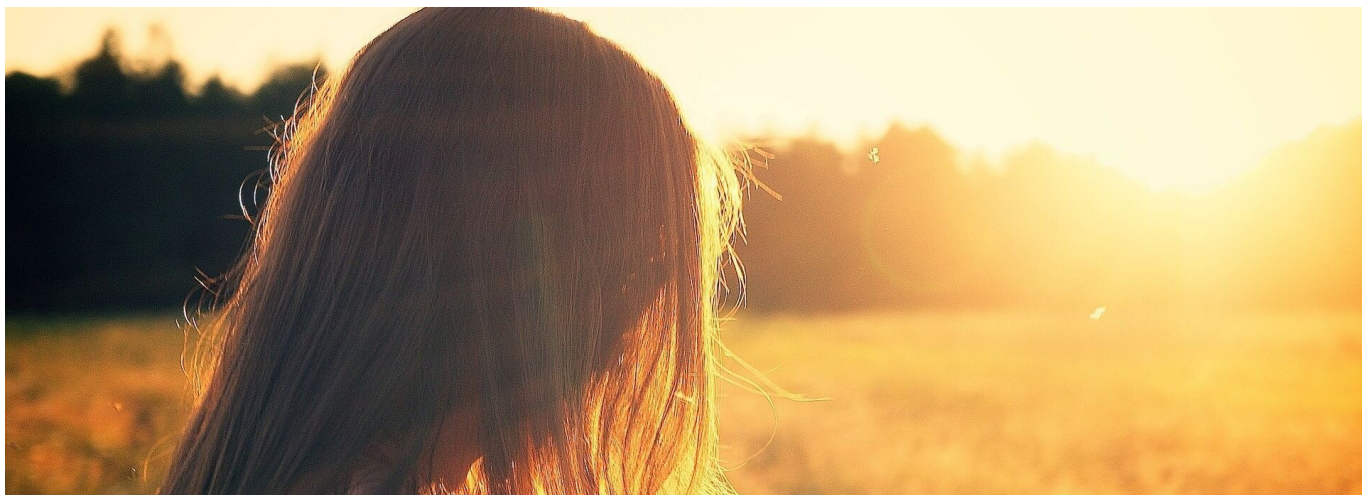

Immanuel Kant o sądach i intelekcie

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Immanuel Kant, *Krytyka władzy sądzenia. O pięknie i sędzie smaku*, t. cz. I, § 2 i 5, fragmenty, tłum. J. Gałęcki.
- Źródło: Immanuel Kant, *Krytyka czystego rozumu. O ostatecznym celu naszego rozumu*, t. *Metodologia transcendentalsa*, dz. II, rozdz. I, fragmenty, tłum. R. Ingarden.
- Źródło: Immanuel Kant, *Krytyka czystego rozumu. O ograniczonym stosowaniu idei czystego rozumu*, t. *Nauka o elementach*, cz. II, dz. II, ks. II, poddz. III, tłum. R. Ingarden.
- Źródło: Immanuel Kant, *Prolegomena do wszelkiej przyszłej metafizyki, która będzie mogła wystąpić jako nauka. O ideach czystego rozumu*, t. § 40, fragment, oprac. J. Suchorzewska, tłum. B. Bornstein.
- Źródło: Immanuel Kant, *Krytyka czystego rozumu. O poznawczym zastosowaniu kategorii intelektu*, t. *Nauka o elementach*, cz. II, dz. I, ks. I, poddz. II, tłum. R. Ingarden.
- Źródło: Immanuel Kant, *Prolegomena do wszelkiej przyszłej metafizyki, która będzie mogła wystąpić jako nauka. Odparcie zarzutu o idealizm*, oprac. J. Suchorzewska, tłum. B. Bornstein.
- Źródło: Immanuel Kant, *Prolegomena do wszelkiej przyszłej metafizyki...*, oprac. J. Suchorzewska, tłum. B. Bornstein.

Immanuel Kant o sądach i intelekcie

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

“ Jeżeli powiadam: „Słońce oświeca kamień i wtedy ten się rozgrzewa”, to taki mój sąd jest sądem tylko spostrzeżeniowym i nie zawiera konieczności, choćby te moje spostrzeżenia powtarzały się dowolnie często. Sąd ten może być prawdziwy tylko dla mnie (...) Kiedy jednak powiadam: „Słońce *ogrzewa* kamień”, sąd syntetyczny staje się ważny powszechnie.

Immanuel Kant dokonał klasyfikacji logicznej sądów, która wyczerpuje wszelkie możliwe sposoby orzekania czegokolwiek o zjawiskach zachodzących w przyrodzie. Opisał też kompletną infrastrukturę ludzkiego umysłu, gdzie istnieją dwie formy zmysłowości (czas i przestrzeń), dwanaście kategorii intelektu i trzy idee czystego rozumu: idea nieśmiertelnej duszy, idea całości wszechświata, ideą połączenia wszystkich doskonałości w jednej istocie, czyli pojęcie Boga.

Twoje cele

- Poznasz stworzone przez Kanta sądy i ich klasyfikację .
- Przeanalizujesz koncepcję struktury ludzkiego umysłu.

- Dowiesz się, jaka jest rola intelektu i jego kategorie.

Przeczytaj

Sądy analityczne i sądy syntetyczne

Kant przedstawia dwie krzyżujące się klasyfikacje możliwych sądów. Otóż sądy można podzielić na analityczne i syntetyczne oraz na wypowiedane „*a priori* i *a posteriori*”.

Czym są sądy w matematyce?

Posąg Davida Hume'a

Źródło: Collin Smith, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 2.0.

Prawdziwość sądów syntetycznych weryfikuje się w spostrzeżeniach, są one zatem sądami *a posteriori*. Niestety taka ich prawdziwość, budowana na podstawie kolejnych spostrzeżeń, nie ma znamion konieczności, jest tylko przygodna, tak jak przypadkowe są owe spostrzeżenia. Tymczasem na naukę godną tego miana, czyli rozszerzającą naszą dotychczasową wiedzę i zarazem nadającą naszym twierdzeniom walor powszechnie obowiązującej konieczności, powinny składać się przede wszystkim sądy taką konieczność gwarantujące. Nie wszystkie sądy syntetyczne są zatem *a posteriori* – jeśli uznajemy „naukowość” niektórych z dziedzin wiedzy, to musimy uznać, że ich zasadnicza treść budowana jest przez sądy syntetyczne *a priori*; tylko bowiem ich „**aprioryczność**” może im zagwarantować powszechną i konieczną (niezależną od przypadkowych spostrzeżeń) obowiązywalność. Obok sądów analitycznych *a priori* i sądów syntetycznych *a posteriori* uznać też trzeba występowanie sądów syntetycznych *a priori*. To właśnie posunięcie Kanta jest początkiem zasadniczego zwrotu filozoficznego, którego dokonał, a którego znaczenie w filozofii sam przyrównał do „**przewrotu kopernikańskiego**”. Jego konsekwencje wyłożymy niebawem, teraz podkreślimy tylko, że Kant odnajduje sądy syntetyczne *a priori* najpierw w „czystej matematyce”.

Aprioryczna struktura czasu i przestrzeni

W koncepcji Kanta czas i przestrzeń to żaden rodzaj bytów, ani obiektywny porządek wynikający ze zmian w układach materialnych – to formalna struktura wszelkiego możliwego poznania zmysłowego; struktura wbudowana w podmiotowe, subiektywne warunki doświadczenia. Wszelkie możliwe bodźce zmysłowe, od których rozpoczyna się poznawanie świata, mogą być przez poznający podmiot odbierane

Immanuel Kant (1724-1804)

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

tylko w takim porządku, który ustawia je „po kolei” i „obok siebie” – inaczej stanowiłyby chaotyczną magmę. Ten porządek to właśnie aprioryczna, formalna „siatka”, w którą chwytańskie pobudzenia zmysłów, struktura narzucająca wszelkim treściom doświadczenia czasowy i przestrzenny charakter. To, że czas i przestrzeń występują w koncepcji Kanta „po stronie” podmiotu poznającego, nie oznacza wszakże, że mają charakter „subiektywny” w sensie uzależnienia od właściwości konkretnego podmiotu czy jego zmiennych stanów – przeciwnie, mają charakter uniwersalny, choć subiektywny w sensie podmiotowych warunków możliwego doświadczenia. Tego rodzaju subiektywność nie oznacza też uzależnienia tych warunków od biologicznego wyposażenia jakiegoś konkretnego gatunku – dajmy na to *homo sapiens*. Taka zależność domagałaby się dla rozpoznania

warunków możliwości doświadczenia uprzedniego poznania owego biologicznego wyposażenia (poprzez uprawianie biologii) – nie byłaby więc rozpoznaniem a priori.

Odkrycie apriorycznej struktury czasu i przestrzeni możliwe więc było tylko na drodze dedukcji, która jako konieczne, podmiotowe warunki przypisuje te formy wszelkiemu możliwemu poznaniu zmysłowemu, niezależnie od jego konkretnych, biologicznych określeń. Dzięki temu poznanie to może wykrywać konieczne i powszechne prawa rządzące dostępnymi w doświadczeniu treściami zmysłowymi – a treści te składają się przecież na jedyny dostępny nam obraz świata. Uporządkowane przez czas i przestrzeń treści to jednak jeszcze nie przedmioty należące do tego świata, to jeszcze nie zjawiska przyrody koniecznie między sobą powiązane – to zaledwie tylko uporządkowane bodźce zmysłowe. Na samym tym formalnym porządku operuje, jak to mówiliśmy, czysta matematyka, formułująca swe prawa dotyczące nieempirycznych liczb i figur. By odpowiedzieć na pytanie, jak jest możliwe poznawanie przyrody jako systemu powiązanych ze sobą zjawisk, jako systemu zachowujących względną trwałość obiektów, trzeba rozpatrzeć strukturę poznania nakierowanego na przyrodę, trzeba zwrócić się ku przyrodoznawstwu.

Słownik

analogia

(gr. *analogia* – odpowiedniość, podobieństwo) podobieństwo pod pewnym względem; sytuacja, zjawisko, rzecz podobne do innych

aprioryzm

(łac. *a priori* – pierwszy) określa źródło uzyskania danego sądu lub tezy; źródło to jest niezależne od doświadczenia i nie odwołuje się do niego

atomizm

(gr. *atomos* – niepodzielny) starożytna doktryna, głosząca, że świat składa się z próżni oraz nieskończonej liczby niepodzielnych, drobnych, ruchomych cząstek – atomów

empiryzm

(gr. *émpeiros* – doświadczony) fil. kierunek w teorii poznania wywodzący poznanie ludzkie z doświadczenia zmysłowego, zewnętrznego lub wewnętrznego

intelekt

(łac. *intellectus* – percepcja, postrzeganie, poznanie) całokształt wiedzy i zdolności umysłowych człowieka

metafizyka

(gr. *ta meta physika* – to, co jest po fizyce) dział filozofii zajmujący się bytem jako takim – jego podstawowymi własnościami, leżącymi u podstaw świata, który jest nam dostępny poprzez doświadczenie zmysłowe

relatywizm

(łac. *relativus* – względność) stanowisko w filozofii i etyce mówiące, iż wartości obowiązują w danym układzie odniesienia, nie powszechnie; przeciwieństwo absolutyzmu

fenomen

(gr. *phainómenon* – to, co się zjawia, pokazuje) każdy fakt empiryczny będący punktem wyjścia badań naukowych

noumen

(gr. *noumen* – zrozumiany) rzecz sama w sobie, rzeczywisty, choć niepoznawalny przedmiot istniejący na zewnątrz ludzkiej świadomości, przejawiający się poprzez zjawiska i jedynie w tej postaci dostępny poznaniu

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Zapoznaj się z prezentacją i odpowiedz na pytanie: w jaki sposób ludzki umysł poznaje rzeczywistość?

Kliknij, aby uruchomić w trybie pełnoekranowym.

Muzyka wykorzystana w prezentacji: Patric Ussher, Ballade, licencja: Artlist.io.

Polecenie 2

Czym różni się intelekt od rozumu?

Polecenie 3

Jaką rolę pełnią kategorie intelektu?

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Które z poniższych twierdzeń jest sądem *a priori*? Zaznacz poprawną odpowiedź.

☐ pies jest przyjaznym zwierzęciem

☐ panna to kobieta niezamężna

☐ dziś jest bardzo gorąco

☐ $4+2=7$

Ćwiczenie 2

Przyporządkuj cechy do właściwych im sądów.

Sądy analityczne

prawdziwość sądu jest weryfikowana na mocy znaczenia użytych słów

Sądy syntetyczne

„słońce ogrzewa kamień”,

prawdziwość sądu rozstrzyga się bez potrzeby empirycznego potwierdzenia

sądy, w których treść orzecznika wykracza poza treść podmiotu gramatycznego

„Wszystkie ciała są rozciągłe”

potrzebujące elementu wiążącego ze sobą podmiot i orzecznik tego sądu

nie "rozszerzające" poznanie

prawdziwość sądu jest weryfikowana na mocy reguł logiki

"rozszerzające" nasze poznanie

formułowane na podstawie spostrzeżenia

orzeczniki sądów opisują aspekt znaczenia podmiotu, który na to znaczenie już się z definicji składa

sądy *a priori*

wynik empirycznej obserwacji

"tautologie"

treść orzecznika ("B") zawarta
jest w treści podmiotu
gramatycznego ("A")

„A jest B”

„Wszyscy kawalerowie są
nieżonaci”

Ćwiczenie 3

W jaki sposób Kant poszukiwał czystych idei? Zaznacz poprawne odpowiedzi.

☐

Poszukiwał nieuwarunkowanej całości wszystkich następstw przyczynowych, by dotrzeć do pierwotnego założenia wszystkich przyczynowych ciągów zdarzeń.

☐

Poszukiwał tylko najważniejszych cech substancji, by dotrzeć do pojęcia podmiotu.

☐

Poszukiwał nieuwarunkowanej całości wszystkich pojęć, by dotrzeć do idei człowieka.

☐

Poszukiwał wszelkich możliwych cech substancji, by dotrzeć do pojęcia nieuwarunkowanego podmiotu.

Ćwiczenie 4

Uzupełnij tekst w taki sposób, by przedstawiał stanowisko Kanta.

Słowa do wyboru: aprioryczna, aposterioryczna, dedukcja, indukcja, zmysłowy, intelektualny, konieczne i powszechne, przypadkowe, doświadczenie, dostępny, niedostępny, bodźce zmysłowe, przetworzone dane, system, chaos, trwałość, czasowość. Pamiętaj o odmianie i zasadach poprawnej pisowni!

Odkrycie [] struktury czasu i przestrzeni jest możliwe tylko na drodze []. Podmiotowe warunki przypisuje je możliwemu poznaniu [].
Poznanie może wykrywać [] prawa rządzące dostępnymi w [] treściami zmysłowymi. Na treści zmysłowe składa się [] obraz świata.
Uporządkowane treści zmysłowe to uporządkowane []. Poznawanie świata to poznanie [] powiązanych ze sobą zjawisk i obiektów zachowujących względną [].

Ćwiczenie 5

Co oznacza określenie „czyste” przyrodoznawstwo? Zaznacz poprawną odpowiedź.

Czyste przyrodoznawstwo jest nauką, która pozwala bezbłędnie przewidywać pewne zjawiska. W skład jego twierdzeń wchodzi sady analityczne *a priori*, ponieważ mają charakter uniwersalny i konieczny oraz pozwalają nieustannie rozszerzać naszą wiedzę.

Czyste przyrodoznawstwo jest nauką, która pozwala bezbłędnie przewidywać pewne zjawiska. W skład jego twierdzeń wchodzi sady syntetyczne *a priori*, ponieważ mają charakter uniwersalny i konieczny oraz pozwalają nieustannie rozszerzać naszą wiedzę.

Czyste przyrodoznawstwo jest nauką, która pozwala bezbłędnie przewidywać pewne zjawiska. W skład jego twierdzeń wchodzi sady syntetyczne *a posteriori*, ponieważ mają charakter uniwersalny i konieczny oraz pozwalają nieustannie rozszerzać naszą wiedzę.

Ćwiczenie 6

Ćwiczenie 7

Jaką rolę pełni w poznaniu intelekt?

Praca domowa

Ćwiczenie 8

Napisz esej, w którym zastanowisz się, czy istnieją granice poznania oraz czy sądy rozszerzają, czy ograniczają to poznanie.

Dla nauczyciela

Autor: Ewa Orlewicz

Przedmiot: Filozofia

Temat: Immanuel Kant o sędach i intelekcie

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

6. Immanuel Kant. Uczeń:

1) objaśnia, na czym polega „przewrót kopernikański” w filozofii i transcendentalność jego epistemologii;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- omawia stworzone przez Kanta sądy i ich klasyfikację;
- analizuje koncepcję struktury ludzkiego umysłu;
- przedstawia, jaka jest rola intelektu i jego kategorie.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Przedstawienie wyświetlonego na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika tematu lekcji i celów zajęć. Wspólne ustalenie kryteriów sukcesu.
2. **Dyskusja wprowadzająca.** Nauczyciel, po wyświetleniu dostępnego w panelu użytkownika raportu, weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji: sprawdza, którzy uczestnicy zajęć zapoznali się z udostępnionym przed lekcją e-materiałem. Jeśli większość uczniów nie przeczytała tekstu, nauczyciel inicjuje rozmowę kierowaną wprowadzającą w temat.

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem.** Jeżeli przygotowanie uczniów do lekcji jest niewystarczające, nauczyciel prosi o indywidualne zapoznanie się z treścią w sekcji „Przeczytaj”. Każdy uczestnik zajęć podczas cichego czytania wynotowuje najważniejsze kwestie poruszone w tekście. Następnie wybrani uczniowie odczytują na głos swoje notatki. Nauczyciel inicjuje rozmowę kierowaną porządkującą ten etap pracy.
2. **Praca z multimedium.** Uczniowie uruchamiają na tabletach lub komputerach materiał z sekcji „Prezentacja multimedialna”, a następnie odczytują polecenie: *Zapoznaj się z prezentacją i odpowiedz na pytanie: w jaki sposób ludzki umysł poznaje rzeczywistość?* Pracują w parach, analizując treść zadania, dyskutując i zapisując wnioski. Wybrane grupy omawiają swoje rozwiązanie i spostrzeżenia na forum klasy.
3. **Ćwiczenia przedmiotowe.** Uczniowie dobierają się w pary i wykonują ćwiczenia nr 1-4. Następnie konsultują swoje rozwiązania z inną parą uczniów i ustalają jedną wersję odpowiedzi
4. Nauczyciel wyświetla uczestnikom zajęć ćwiczenie nr 7. Uczniowie tym razem pracują w grupach. Ustalają wspólne stanowisko i wskazują wybraną odpowiedź, używając

telefonów lub komputerów. Nauczyciel kontroluje wyniki pracy uczniów i prosi wybrane osoby o uzasadnienie swojej odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Napisz esej, w który zastanowisz się czy istnieją granice poznania oraz czy sądy rozszerzają, czy ograniczają to poznanie.

Materiały pomocnicze:

- Tatarkiewicz W., *Historia filozofii*, tom 2, Warszawa 2005.
- Migasiński J., *Filozofia nowożytna*, Warszawa 2011.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać medium w sekcji „Prezentacja multimedialna” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.